

Поліщук Ольга

доктор філософії, доцент
кафедри теорії і методики виховання
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-7734-4459
e-mail: *olga_2210@ukr.net*

СУЧАСНІ ФОРМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті проаналізовано ефективність застосування сучасних форм виховної роботи відповідно до концепції НУШ. Обґрунтовано, що нова парадигма виховання полягає у розумінні дитини як суб'єкта і мети виховання, орієнтує на усвідомлення виховання як соціально-педагогічного явища, підвищення виховного потенціалу освітнього середовища та проєктування цілісного виховного простору.

З'ясовано, що виховання – це цілеспрямована діяльність, яка здійснюється в системі освіти, орієнтована на створення умов для розвитку духовності зростаючої особистості на основі загальнолюдських (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, до себе та інших людей) і національних цінностей (повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

Узагальнено, що процес виховання передбачає використання форм, методів і засобів виховання, спрямованих на формування зростаючої особистості, вдосконалення, корекцію і розвиток окремих її рис та якостей.

Доведено, що виховний простір закладу початкової освіти – це середовище безпосереднього й опосередкованого впливу на дитину в закладі освіти у сукупності матеріального і духовного забезпечення освітнього процесу, що забезпечує сприятливі умови для особистісного становлення і соціального розвитку школярів, розкриття їхніх здібностей, талантів, збагачення позитивного досвіду міжособистісної взаємодії, ціннісно-орієнтованої діяльності.

Ключові слова: виховання, Нова українська школа, виховна діяльність, школярі, цінності, заклад початкової освіти.

Постановка проблеми. В умовах інтенсивних змін у соціальному, економічному і політичному житті України актуалізувалася проблема реформування у сфері виховання, мета якого – формування всебічно й гармонійно розвиненої, творчої й активної особистості. Завдання Нової української школи – забезпечити всебічний розвиток кожного здобувача освіти, створивши необхідні для цього умови. Реалізація цієї мети покладена на вчителя та педагогічний колектив, який володіє необхідними вміннями і

навичками організації виховної роботи, методами, прийомами, технологіями організації виховного процесу.

Школа XXI століття потребує створення виховного простору, спрямованого на виховання конкурентоспроможної особистості, яка уміє вибудовувати життєві плани, самостійно використовувати знання для розв'язання проблем. Школа має формувати ціннісні ставлення і судження, які слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії із суспільством.

Виховна діяльність Нової української школи має бути зорієнтована на забезпечення школяра усіма необхідними знаннями, вміннями, навичками суспільного досвіду й поведінки, притаманним молодій людині української держави. Набуття соціального досвіду більшою мірою відбувається під час спеціально організованої діяльності, яка має відповідати потребам, інтересам і можливостям учнів, бути для них значущою й цікавою, спонукати їх до розвитку й удосконалення природних задатків, здібностей (Бех, 2018).

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує про науковий інтерес до проблеми організації виховної роботи в закладах освіти. Питання змісту, форм і методів організації виховної роботи досліджували М. Болдирєв, В. Оржеховська, М. Рожков; робота з батьками вихованців висвітлена в наукових роботах І. Дружиніна, Р. Капралова, Н. Петрова; проблема індивідуального підходу у вихованні школяра розроблялася С. Карпенчук, М. Красовицьким, М. Сметанським; особливості створення і функціонування освітньої системи НУШ розкрито в наукових доробках Н. Бібік, І. Бега, Н. Софій, О. Онопрієнко, Ю. Найди, М. Пристінської, І. Большакової та ін.

Мета статті – теоретично обґрунтувати ефективність сучасних форм виховної роботи в контексті НУШ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, формування світогляду людини починається в школі. Саме у закладі освіти формується особистість, її громадянська позиція та загальнолюдські якості. Школа для дитини – це не просто дім знань, що складається з навчальних предметів, а дім, де дають освіту для життя, цінність предметів (знань та умінь) у їхній виховній спрямованості. Одним із восьми компонентів формули Нової української школи є наскрізний процес виховання, що формує цінності (Бібік, 2018).

Як зазначається в Концепції НУШ, виховний процес має бути невід'ємною складовою всього освітнього процесу та орієнтуватися на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні і соціально-політичні. Нова українська школа формуватиме ціннісні ставлення і судження, що слугують базою для щасливого особистого життя та успішної взаємодії із суспільством. Згідно Концепції Нової української школи здобувачів освіти мають привчати до відповідальності, поваги до гідності, прав, свобод, законних інтересів людини, екологічної культури, доброти, милосердя, толерантності, терпимості, шанобливого ставлення до сім'ї. Виховну програму варто ухвалювати спільно з батьками, а різні тематичні акції краще базувати на дитячій ініціативі, ідеях. Прищеплювати цінності гуманізму найкраще через конкретні дії. Загалом, це притаманно НУШ: менше слів – більше дії. Допомога конкретній людині важитиме для дитини значно більше,

ніж слова. Звісно, дисциплінарні прочуханки, публічна критика із залученням однокласників неприпустимі в НУШ. Навіть обговорення оцінок відтепер ведеться лише зі школярем та його батьками, а не в класі чи на батьківських зборах (Концепція Нової української школи, 2016).

Шкільне виховання має стати не «каральним». Замість «не можна чинити так» має стати «так було б ефективніше». Завдання Нової української школи – вказувати та аналізувати орієнтири, підказувати, як вчинки та цінності людини впливають на інших і на їх життя, а також створювати психологічно комфортну атмосферу. І тоді новим освітнім простором називатимемо не лише дизайн класів та сучасне обладнання, а й середовище, яке виховує успішну і щасливу людину (Бібік, 2018).

Нині перед закладами початкової освіти постає завдання побудувати виховну діяльність таким чином, щоб сама її організація, приклади старших, освітнє середовище виховували дітей, бо випускник Нової української школи – це цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення; патріот з активною позицією, який діє згідно морально-етичних принципів і спроможний ухвалювати відповідальні рішення; інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку, конкурувати на ринку праці, вчитися впродовж життя.

Виховна робота в школі є важливою упродовж усього вікового періоду розвитку й вдосконалення особистості. Формувати життєві пріоритети важливо саме у шкільному віці, коли дитина піддається впливу і в неї закладаються основи свідомого світосприйняття. Виховна робота має на меті не лише формування у школярів понять «можна» – «не можна», «помилково» – «правильно», але й здійснює вагомий внесок у становлення освіченої, талановитої, гармонійно розвиненої особистості. Тому, виховуючи дітей, учитель повинен чітко планувати свою роботу, розробити систему послідовних дій, що сприятимуть поступовому й ефективному результату (Янкович, Кузьма, 2018).

В умовах реформування освіти перед педагогами початкової школи часто постає питання: як організувати процес виховання у системі шкільної освіти?

Звісно, позакласна виховна діяльність повинна бути спрямована на виховання гармонійної особистості та ґрунтуватися на законах творчості, що передбачають залучення школярів до реальної співтворчості, інтелектуального діалогу, гармонізації спілкування, успіху, можливості почуватися вільно. Вона повинна передбачати експериментування, ігри, гнучке й гармонійне поєднання індивідуальної, групової і колективної діяльності, самостійної і педагогічно скерованої.

У закладах початкової освіти пріоритетними формами виховної роботи є активні методи, що спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи і творчості. Це рольова гра, інсценування, мандрівка, екскурсія, квест, колективна творча справа, оформлення тематичного альбому, уявна (віртуальна) подорож, конкурси, моделювання, години спостереження та спілкування, проєктна діяльність тощо (Кондрашова, Лаврентьева, Зеленкова, 2008).

Молодші школярі, беручи участь у спільних видах діяльності, вчаться будувати свої взаємини з однолітками, входити в колектив однолітків; у них виникає потреба до взаємовимогливості та взаємодопомоги. Тому перед

педагогами постає важливе завдання: вирізняти мотиви вчинків, роз'яснюючи школяру їхню сутність і правильність у різних типових життєвих ситуаціях, надаючи їй можливість емоційного «переживання» разом із практичним застосуванням набутих знань. Слід допомогти школяру розвиватись від елементарних навичок поведінки до такого рівня, для якого необхідні самостійність в ухваленні рішень і моральний вибір.

Під час здійснення виховного процесу педагогам слід ураховувати такі організаційні орієнтири:

виховання не зводиться до окремих виховних занять;

до створення виховного середовища залучають увесь колектив закладу освіти;

учитель є взірцем людини вихованої, своїм прикладом він надихає і зацікавлює дитину;

у плануванні виховної роботи слід враховувати індивідуальні нахили і здібності кожної дитини, створювати сприятливі умови для їхньої реалізації;

співробітництво із позашкільними закладами освіти;

активне залучення до співпраці психологів і соціальних педагогів;

налагодження постійного діалогу з батьківською спільнотою.

Специфіка форм виховної роботи обумовлена тим, що кожна з них організує специфічну суспільно цінну діяльність здобувачів освіти, вони не повторюють одна одну, а доповнюють. Кожна з них спрямована на задоволення і розвиток певних здібностей та інтересів. Специфіка форм полягає в тому, що саме у властивій їй організаційній діяльності з найбільшою повнотою можуть бути реалізовані інтереси й потреби учнів. Багатогранність і система форм виховної роботи відповідають багатогранності внутрішнього світу учнів, їх всебічному розвитку (Кондрашова, Лаврентьєва, Зеленкова, 2008).

Отже, сучасна школа – це життєвий простір дитини. Тут вона не просто готується до життя, а живе. Тому виховну роботу потрібно планувати так, щоб сприяти становленню особистості, будувати стосунки на основі співдружності, співпраці та взаєморозуміння, керуючись ідеями самоцінності дитинства, демократичного діалогу між поколіннями.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Завдання Нової української школи – забезпечити всебічний розвиток особистості кожного учня, створивши необхідні для цього умови. Реалізація цієї мети покладена на вчителів сучасної школи, які повинні володіти певними вміннями та навичками з теорії та методики виховання, методами, прийомами, технологіями організації виховного процесу, навичками безпосереднього здійснення виховної роботи.

Організація виховної роботи НУШ повинна відповідати потребам, інтересам і можливостям школярів, бути для них значущою й цікавою, спонукати до розвитку й удосконалення природних задатків, здібностей. Виховна діяльність має бути зорієнтована на забезпечення школяра усіма необхідними знаннями, вміннями, навичками суспільного досвіду й поведінки, притаманним молодій людині.

Перспективу подальших наукових досліджень вбачаємо у вивченні основних методів і форм інклюзивного виховання в умовах Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бех, І. (2018). *Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей*. Київ, 40 с.
- Кондрашова, Л., Лаврентьєва, О., Зеленкова, Н. (2008). *Методика організації виховної роботи в сучасній школі*. Кривий Ріг. 187 с.
- Концепція Нової української школи. (2016). URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf> [Дата звернення 02.05.2022].
- Нова українська школа: poradnik dla vchytelia* / за заг. ред. Н. М. Бібік. (2018). Київ. 160 с.
- Янкович, О., Кузьма, І. (2018). *Освітні технології у початковій школі*. Тернопіль. 266 с.

REFERENCES

- Bekh, I. (2018). *Prohrama "Nova ukrainska shkola" u postupi do tsinnostei* [The program "New Ukrainian School" towards values]. Kyiv, 40 s. [in Ukrainian].
- Kondrashova, L., Lavrentieva, O., Zelenkova, N. (2008). *Metodyka orhanizatsii vykhovnoi roboty v suchasnii shkoli* [Methods of organizing educational work in a modern school]. Kryvyi Rih. 187 s. [in Ukrainian].
- Kontseptsiiia Novoi ukrainskoi shkoly* [The concept of the New Ukrainian School]. (2016). URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>. [Data zvernennia 02.05.2022] [in Ukrainian].
- Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia* [New Ukrainian school: a guide for teachers] / za zah. red. N. M. Bibik. (2018). Kyiv, 160 s. [in Ukrainian].
- Iankovych, O., Kuzma, I. (2018). *Osvitni tekhnolohii u pochatkovii shkoli* [Educational technologies in primary school]. Ternopil. 266 s. [in Ukrainian].

MODERN FORMS OF EDUCATIONAL WORK IN THE CONTEXT OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Olha Polishchuk

Doctor of Philosophy, Associate Professor at the
Department of Theory and Methods of Education,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0001-7734-4459

e-mail: olga_2210@ukr.net

Abstract. The article analyzes and identifies modern forms of educational work according to the concept of NUS. It is substantiated that the new paradigm of education is consists in understanding the child as the subject and purpose of education, it focuses on understanding education as a socio-pedagogical phenomenon, increasing the educational potential of the educational environment and designing a holistic educational space.

It is clarified that upbringing is a purposeful activity carried out in the education system, focused on creating conditions for the development of spirituality of a growing individual on the basis of universal values (dignity, honesty, justice, care, respect for life, respect for yourself and others) and national

ones (respect for the native language and culture, patriotism, respect for the environment, respect for the law, solidarity, responsibility). The main focus in upbringing has to be educating students to take responsibility for themselves, for the well-being of the country.

It is generalized that the process of education involves the use of forms, methods and means of work aimed at the formation of personality, improvement, correction or development of his/her individual traits of characters and qualities.

It is proved that the educational environment of the primary school is the environment of direct and indirect influence on the child in the educational institution in the aggregate of material and spiritual support of the educational process, which provides favorable conditions for personal and social development of schoolchildren, enrichment of positive experience of interpersonal interaction, value-oriented activity.interaction, value-oriented activities.

Keywords: education, New Ukrainian school, educational activity, students, values, primary school.

Стаття надійшла до редакції 04.05.2022р.